

Saugios mokyklos kūrimas

Turinys

1.	Kas tai yra patyčios?	2
2.	Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ tikslas	4
3.	Žemėlapis	5
4.	Žingsniai, reikalingi kuriant saugią mokyklą	5
5.	Palyginamasis tyrimas	7
6.	Rekomendacijos klasių vadovams	11
7.	Pagalbos teikimo planas patyčių / smurto atveju	12
8.	Ką gali vaikai?	12
9.	Ką gali mokykla?	14
10.	Pilotinių mokyklų patarimai	15
11.	Kontaktai	16
	Priedas Nr 1. Patyčių prevencijos planas	17

Kas tai yra patyčios?

Patyčios yra agresyvus, besikartojantis, tyčinis elgesys kito žmogaus atžvilgiu, atliekamas esant aiškiai jėgos (fizinės, psichologinės ar socialinės) persvarai, siekiant sukelti jam emocinį ar fizinį skausmą. Tai elgesys paplitęs tiek tarp vaikų, tiek tarp suaugusiųjų.

Patyčios yra rizikos veiksnys įvairiausioms fizinės ir psichikos sveikatos bei elgesio problemoms atsirasti. Jos ilgainiui gali įtakoti ir iškreipti vaikų vertybių sistemą.

Yra išskiriamos tiesioginės ir netiesioginės patyčios.

Pagal tai, kokia agresija naudojama siekiant įskaudinti, patyčias galima suskirstyti į žodines, fizines, ir sudėtines.

Žodinės patyčios:

- Prasivardžiavimas
- Gąsdinimas
- Pašaipios replikos apie žmogaus kūną, religiją, tautybę, gebėjimus, išvaizdą
- Žeminantys ir skaudinantys užrašai apie žmogų
- Skaudinančių žinučių siuntinėjimas mobiliaisiais telefonais, elektroniniu paštu

Fizinės priekabės:

- Pargriovimas
- Įspyrimas ar spardymas
- Kumščiajimas
- Stumdymas
- Rankos užlaužimas
- Spjaudymas
- Daiktų atiminėjimas ir gadinimas
- Drabužių gadinimas
- Plaukų pešiojimas

Netiesioginės priekabės:

- Atstūmimas nuo grupės
- Apkalbinėjimas
- Ignoravimas
- Šmeižimas
- Kaltinimas tuo, ko nepadarė
- Nebendravimas
- Spaudimo darymas
- Neapykantos prieš kitą žmogų kurstymas

Sudėtinės patyčios - tai tokios elgesio formos, kurios apima ir žodinius, ir fizinius veiksmus. Reketas yra nusikalstama veika, o taip pat ir patyčių forma.

Kokie vaikai nukenčia?

- *Pasyvios aukos*
 - Pasyvūs, paklusnūs
 - Tylūs, jautrūs
 - Žemai save vertina
 - Vieniši
 - Fiziškai silpnesni
 - Neturi daug draugų, palaiko geresnius socialinius ryšius su suaugusiais
- *Agresyvios „aukos“*
 - Pikti, kerštingi
 - Nesubrendę
 - Įkyrūs
 - Dažnai pasižymi skaitymo/rašymo sutrikimais
 - Apie pusei jų nustatyti dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sutrikimai

Šaltinis: www.sppc.lt

Kokie vaikai tyčiojasi?

- Jaučia poreikį dominuoti
- Yra impulsyvūs ir greitai supyksta
- Rečiau jaučia kaltę
- Stokoja empatijos
- Fiziškai stipresnis ar agresyvesnis
- Nepaklūsta taisyklėms
- Turi labai efektyvius bendravimo įgūdžius
- Moka išsisukti iš situacijos
- Pasitiki savimi ir per patyčias vis labiau didžiuojasi savimi
- Mokosi vidutiniškai
- Neretai gynybiškai ir agresyvūs mokytojų atžvilgiu

Šaltinis: www.sppc.lt

2010 m. VO „Gelbėkit vaikus“ Lietuva atliktas pilotinio projekto „Saugi mokykla“ 12-os mokyklų tyrimas parodė, kad patyčias patiria 52 %, tyčiojasi 57 % vaikų.

2011 m. VO „Gelbėkit vaikus“ Lietuva atliktas pilotinio projekto „Saugi mokykla“ 12-os mokyklų tyrimas parodė, kad patyčias patiria 51 %, tyčiojasi 55 % vaikų.

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ tikslas

Trumpalaikis tikslas – 2010 – 2011 m. projektas „Saugi mokykla“ vykdomas 12-oje Lietuvos mokyklų

Vidutinės trukmės tikslas – nuo 2012 m. projektas „Saugi mokykla“ tęsiamas Lietuvos mokyklose, kuriose veikia VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą

Ilgalaikis tikslas – prevencinis veiklos planas prieš patyčias ir smurtą privalomas visoms Lietuvos mokykloms, patvirtintas LR Švietimo ir mokslo ministerijos.

savivaldybės, policijos, spaudos atstovai ar kt.) Labai svarbu narių geranoriškumas ir aktyvus dalyvavimas.

Prevenicinio plano paruošimas. Gauto tyrimo dėl patyčių situacijos nustatymo mokykloje rezultatai, jų analizė padeda parengti savalaikį ir reikalingą preventinį veiklos planą, kurį rengia mokyklos ABC taryba. Planas turi būti aktyviai vykdomas.

Prevenicinio plano pristatymas. Planas pristatomas visai mokyklos bendruomenei: pedagogams - pedagogų pasitarimuose, tėvams - tėvų susirinkimuose, moksleiviams - klasės valandėlių metu, mokyklos personalui – susirinkimų metu. Galima jį viešinti mokyklos stenduose, interneto svetainėje.

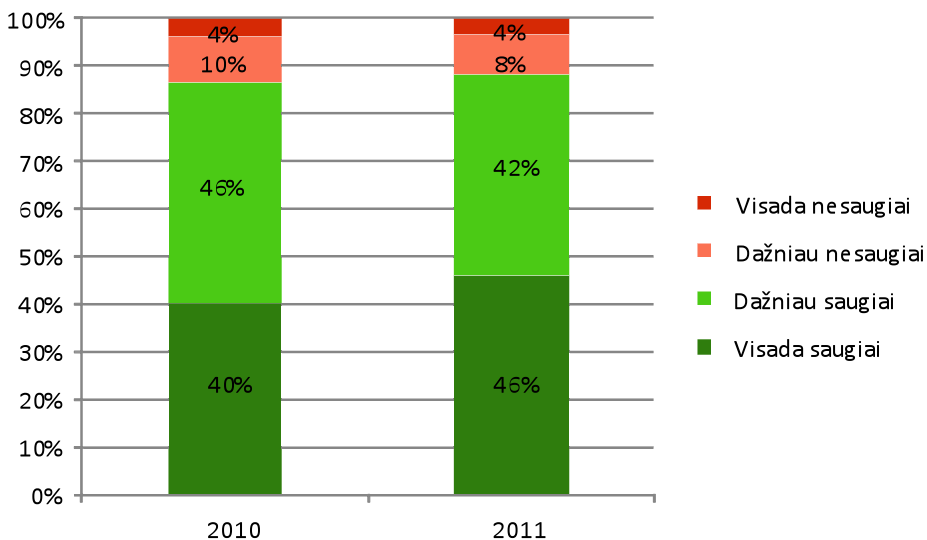
Prevenicinio plano vykdymas, kontrolė. Už preventinio plano vykdymą ir kontrolę atsakinga ABC taryba. Preventiniame plane surašyti mokyklos bendruomenės narių vaidmenys ir funkcijos vykdamas preventinį planą. Labai svarbu kiekvieno mokyklos bendruomenės nario dalyvavimas ir atsakomybė.

Mokymai mokyklos bendruomenei. Reikalingi informaciniai mokymai mokyklos bendruomenei, tėvams apie patyčias, patyčių žalą; motyvaciniai, psichologiniai seminarai-konsultacijos pedagogams ir moksleiviams.

Gerosios patirties pasidalijimas su kitomis mokyklomis. Labai svarbu bendrauti ir dalintis gerąja patirtimi, problemomis su kitomis mokyklomis (mieste, rajone, regione). Dažnai tokių susitikimų metų randami paprasti ar originalūs problemų sprendimo būdai, keičiamasi informacija, žiniomis, konsultuojamasi, susidraugaujama.

Palyginamasis tyrimas

1. Kaip saugiai tu jautiesi mokykloje?

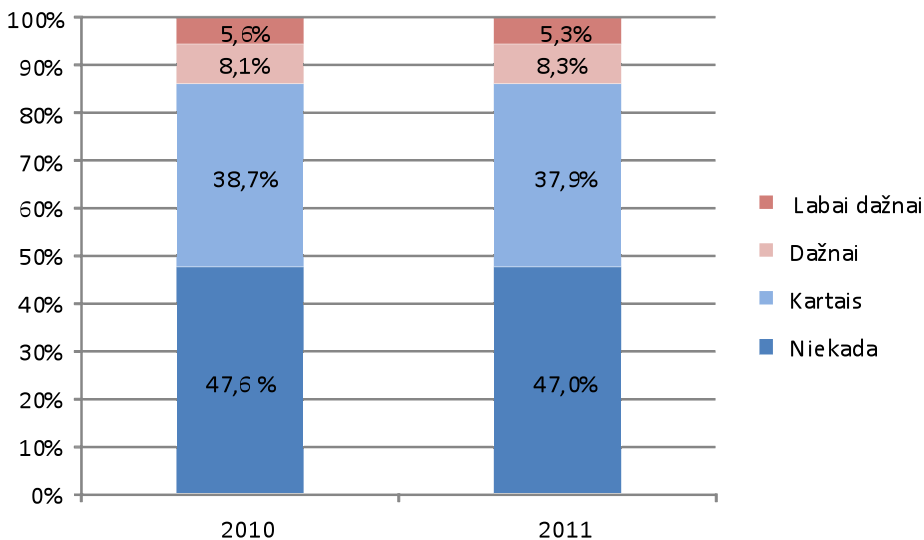

Pažiūrėjus į apklausos rezultatus, atrodo, kad dažniausiai saugiai ar visada saugiai jaučiasi didžioji dalis moksleivių. Atrodytų, kad bendra saugumo problema nėra viena opiausių tarp moksleivių. Taip pat matosi, kad situacija taip pat gerėja. Kur tuomet matome problemą?

Nuotrauka iš Anykščių raj. Raguvėlės Vaikų dienos centro. Fotografas Andrius Brazaitis

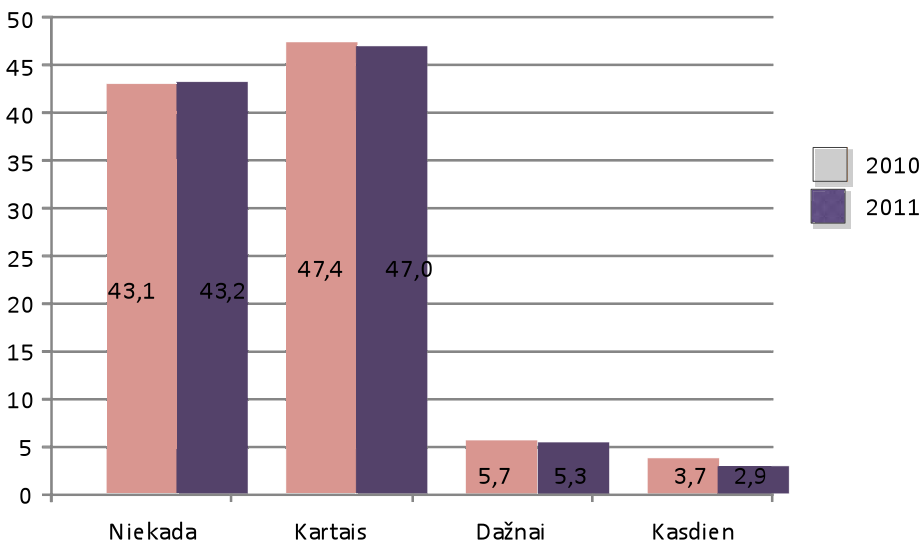

2. Ar iš tavęs tyčiojasi mokykloje kiti moksleiviai?

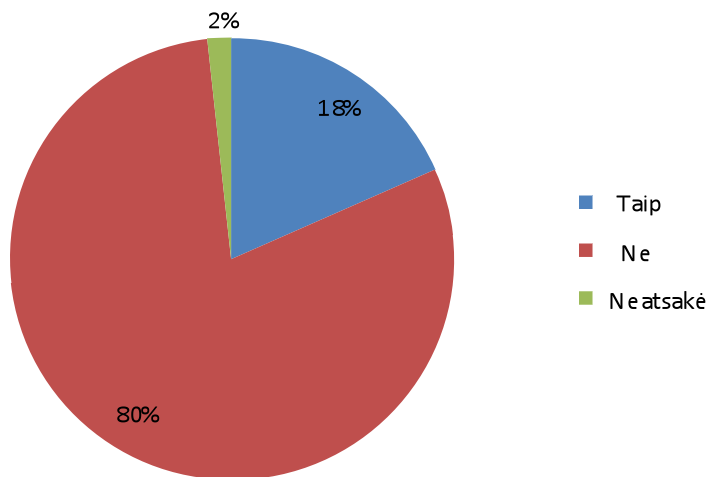
Problema pasimato, kai suskaičiuojame kiek moksleivių patiria patyčias. Patyčias kartais, dažnai ar kasdien patiria 51% moksleivių. Palyginus dviejų metų apklausos rezultatus matosi nežymus situacijos gerėjimas. Tai taip pat džiugina, nes neretai mokyklos bendruomenei paaiškinus kas tai yra patyčios, kokia jų žala, mokiniai ir mokytojai nebebijo pripažinti problemos ir apklausos rezultatai dažnai būna blogesni nei pirmų metų.

3. Ar tu tyčiojiesi iš kitų moksleivių?

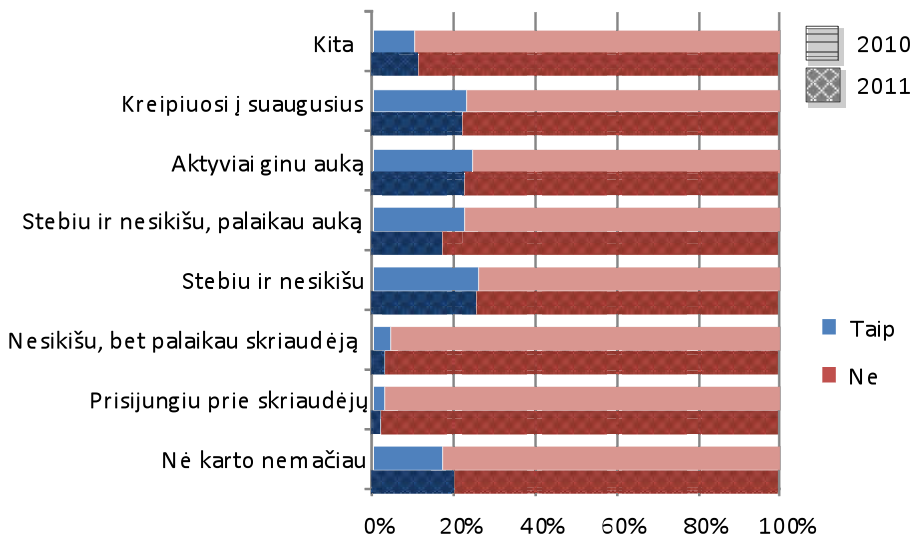
Moksleiviai prisipažino besityčiojantys iš kitų. Matomas nors ir mažas, bet situacijos gerėjimas - besityčiojančių moksleivių skaičius sumažėjo 2 %.

4. Ar patyrei patyčias iš suaugusių?

Į klausimą ar mokiniai patyrė patyčias iš suaugusiųjų mokykloje (mokytojų, mokyklos administracijos darbuotojų), 80% tyrime dalyvavusių respondentų atsakė, kad nepatyrė patyčių iš mokyklos personalo, tačiau 18% įvardija su tuo susidūrę, 2 % respondentų į šį klausimą neatsakė. Tai parodo, kad mokyklose patyčias gali moksleiviai patirti ne tik iš bendraklasių, bet ir iš mokyklos personalo.

5. Kaip elgiesi, kai mokykloje pamatai patyčias?

Tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai moksleiviai, matydami patyčias, nieko nedaro, lieka neutralūs. Tai sudaro apie 26 % moksleivių.

Patyčių situacijose paprastai dalyvauja ne tik skriaudėjas ir vaikas, patiriantis patyčias, bet daug daugiau vaikų, kartais net visa klasė. Ir kiekvienam šioje situacijoje tenka tam tikras vaidmuo. Vieni vaikai pradeda patyčias, kiti jas palaiko ir prisideda prie jų, treči – tiesiog stebi, kas vyksta. Vaikai, kurie stebi patyčias, atlieka skirtingus vaidmenis. Vieni stebėtojai palaiko vykstančias patyčias ir skriaudėją, kiti užstoja vaiką, patiriantį patyčias, o treči – lieka neutralūs ir nepalaiko nei vienos, nei kitos pusės.

Nors kiekvienas vaikas užima skirtingą poziciją patyčiose, svarbu žinoti jog bet kokia pozicija reiškia dalyvavimą patyčiose. Vadinasi, net kai vaikas yra tik neutralus stebėtojas ir nesikiša į vykstančias patyčias, jis yra patyčių dalyvis. Kuo daugiau klasėje atsiras vaikų, nepritariančių patyčioms ir tai parodančių, tuo mažiau patyčių vyks.

Rekomendacijos klasių vadovams, kaip paskatinti moksleivius – stebėtojus reaguoti į patyčias

- Kuriant draugišką klasės mikroklimatą, formuoti nuostatą „Kiekvienas atsakingas už tai, kas vyksta“.
- Moksleiviai įsipareigoja reaguoti į patyčias, savo įsipareigojimus tvirtina:
 - 1 – 4 klasių moksleiviai savo antspaudais „rankytėmis“, suklijuotomis klasėje ar mokyklos koridoriuje matomoje vietoje;
 - 5-12 klasių moksleiviai pasirašo klasės dienyne prie instruktažų.
- Reguliariai priminti mokiniams, kad jie gali reaguoti į patyčias:
 - ignoruodami priekabautoją,
 - praeidami pro šalį ir pasakydami „Tai yra patyčios!“,
 - informuodami suaugusįjį.
- Pabrėžti, kaip svarbu nesudaryti „televizoriaus“ principo, t.y. „stoviu, stebiu, kas vyksta ir nieko nedarau“.
- Sukurti kiekvienoje klasėje moksleivių reagavimo į patyčias taisykles.
- Atskirai dirbti su tiksline moksleivių grupe – stebėtojais, t. y. naudojant aktyvius metodus, pastiprinti tuos moksleivius, kurie palaiko skriaudžiamą moksleivį, bet nieko nedaro, paskatinti juos reaguoti, pagirti.
- Parašyti laiškus visiems klasės moksleivių tėvams apie tai, kaip svarbu vaiko mokymuisi gera savijauta, emocinė būklė mokykloje, atkreipiant dėmesį į patyčių problemą, paraginant vaikus ir tėvus apie tai nuolat kalbėtis, informuoti klasės vadovą, reaguoti, jeigu jų vaikai stebi (mato) patyčias.
- Stebėti situaciją klasėje, reguliariai aptarti su moksleiviais stebėjimo rezultatus.

Pagalbos teikimo planas patyčių / smurto atveju

1. Patyčių, smurto atvejis turi būti išaiškintas.
2. Turi būti suteikta pagalba nukentėjusiajam.
3. Nukentėjusysis turi įgyti pakankamai įgūdžių apsisaugoti nuo smurto ateityje.
4. Smurtą matę vaikai turi būti pamokomi, kaip elgtis tokiose situacijose.
5. Smurtautojas turi gauti adekvačią bausmę.
6. Smurtautojas turi gauti pagalbą.
7. Turi būti atitinkamai mokomi vaiko aplinkos (namie ir mokykloje) suaugusieji.
8. Turi būti įvertintos ir pakeistos aplinkybės, kuriomis kilo smurto atvejis.
9. Turi būti stebima, kad nebūtų atkryčio.
10. Turi būti analizuojama, ar buvo galima pastebėti įvykio ženklus, ir aiškinamasi jo priežastis.

Pasak „EOS grupės“ psichologo *Evaldo Karmazos*, vaikų dalyvavimas mokyklos prevenciniuose projektuose yra labai svarbus.

Ką gali vaikai?

- Moksleiviai patys gali nustatyti, kaip atrodytų jų mokykla, kuri yra saugi. Žinant vaikų nuomonę, kokios jie nori mokyklos, mokyklos personalui yra lengviau organizuoti konkrečias prevencines priemones, kurios didintų saugumą mokykloje ir mažintų patyčių plitimą.
- Norint kovoti su patyčiomis mokykloje nepakanka turėti efektyvią bausmių sistemą smurtautojams. Svarbu orientuotis į mokyklos bendruomenę vienijančius renginius ir priemones, kurios didina saugumo jausmą.
- Stendas apie patyčių problemos sprendimo būdus. Elgesio taisyklės, geri pavyzdžiai, nurodyti pagalbos šaltiniai, informacija apie vaikų veiklą prieš patyčias.

- Anketavimai ir tyrimai mokykloje. Moksleiviai taip pat gali atlikti apklausas apie situaciją mokykloje. Moksleiviams turi būti taikomi tam tikri apribojimai. Jie negali klausti kitų moksleivių apie jų asmeninę patirtį, negali peržiūrėti anketų (ar kitaip pateiktų atsakymų), kur atsakymai yra pakankamai asmeniški. Jie gali tik padėti psichologui ar socialiniam pedagogui. Taip pat moksleiviai gali atlikti apklausas, kur vertinamos nuomonės, nuostatos (pvz.: „ar mokykloje saugu?“, kurios vietos nesaugiausios?“, „ar tenka matyti, kaip kiti mušasi?“, „kuris mokytojas yra patikimas, kuriam būtų nesunku papasakoti apie patirtą smurtą mokykloje?“ ir pan.).

- Renginių organizavimas. Konkursas, viktorina (vaikai dalyvauja komandomis, atsako į klausimus, socialines ir psichologines užduotis ir pan.). Teatralizuotos varžybos, kur vaikai vaidybos pagalba sprendžia patyčių situacijas, kylančias mokykloje. Varžybos yra svarbios, nes vaikai yra motyvuoti labiau dalyvauti tokiuose renginiuose, kur varžomasi dėl prizų, vardo, diplomo ar kt. Susitikimai su svarbiais žmonėmis, atstovais iš įvairių tarnybų (psichologas iš pedagoginės psichologinės tarnybos, policininkas iš teritorinės policijos nuovados, vaiko teisių apsaugos darbuotojas, nevyriausybinės organizacijos atstovas ir pan.), kurių metu vaikai gauna papildomų žinių, daugiau sužino apie pagalbos formas ir šaltinius, kur gali nukreipti patyčias patiriančius vaikus.

- Susitikimas – diskusija gali būti tik su vaikų grupės atstovais.
- Jaunesnių vaikų konsultavimas, sprendžiant nesudėtingus patyčių atvejus
- Numatytų bausmių ar sprendimų įgyvendinimo stebėjimas
- Informacijos suteikimas vaikams ar informavimas apie įvykius specialistams
- Saugumo taisyklių sukūrimas
- Savaitraštis ar mėnraštis. Vaikų grupė gali leisti laikraštį ar žurnalą, kurio pagalba gali plačiai nušviesti apie savo veiklą, pagalbos šaltinius ir pan.
- Renginių organizavimas. Vaikai gali prisidėti, organizuodami labai įvairius prevencinius renginius. Tai gali būti spektaklis, konferencija,

pamokų ciklas, filmo peržiūros ir pan. Svarbu atkreipti dėmesį, kad prevenciniai renginiai yra efektyvūs, kai yra daromi nedidelėms grupėms. Taip pat turi būti matuojamas jų poveikis.

- Atmintinės vaikams
- Išvykos ir susitikimai su kitų mokyklų moksleiviais
- Interneto svetainės sukūrimas
- Mokyklos saugios / nesaugios teritorijos žemėlapių sudarymas
- Moksleiviai gali spręsti patyčių problemas ir žaisminga forma. Pavyzdžiui, po įvykusio smurto atvejo, yra sudaroma moksleivių „detektyvų“ komanda, kuri tiria bylą ir aiškinasi aplinkybes.
- Konsultavimasis su policijos pareigūnais ir vaiko teisių apsaugos darbuotojais. Vaikai gali organizuoti, kad pas juos dažniau lankytųsi kitų tarnybų darbuotojai.
- Laisvalaikis. Dirbant smurto tema svarbu ne tik kalbėti apie patyčias, bet mokėti kartu praleisti turiningai laiką.

Ką gali mokykla?

Bendradarbiavimas su kitų institucijų specialistais:

- Pedagoginė psichologinė tarnyba (ji gali surengti mokymus pedagogams, kaip dirbti smurto mokykloje atveju).
- Policijos komisariatas (galima sutarti, kad policijos patruliai labiau prižiūrės mokyklos teritoriją; gali paskirti pareigūną, kuris sutartu laiku konsultuotų moksleivius mokykloje; policija reguliariai vykdo įvairias prevencines veiklas; kviesti į susitikimus, diskusijas).
- Vaiko teisių apsaugos tarnyba (smurto atveju mokykla privalo pranešti VTAS apie nukentėjusius vaikus; VTAS specialistai turi daugiau juridinių įgaliojimų dirbti su socialinės rizikos šeimomis; mokykla gali įtraukti VTAS specialistus į prevencinę veiklą).
- Nevyriausybinių organizacijų (mokyklos socialinis pedagogas gali sudaryti nemažą sąrašą nevyriausybinių organizacijų, kurios teikia

paslaugas nemokamai; mokykla gali sudaryti bendradarbiavimo sutartis, pirkti konkrečių mokymo ar pagalbos teikimo paslaugų).

- Psichikos sveikatos centrai (bendradarbiaudama su PSC mokykla gali gauti konsultacijų pedagogams, rengti mokomuosius susitikimus moksleiviams).

Pilotinių mokyklų patarimai: Ko reikia, kad projektas „Saugi mokykla“ jūsų mokykloje veiktų efektyviai

- Mokyklos vadovo pritarimas ir jo asmeninis įsitraukimas į projektą.
- Mokykloje suburta ABC taryba (pasiskirstytos funkcijos ir atsakomybės).
- Į ABC tarybą įtraukti motyvuoti, atsakingi žmonės, savanoriai.
- ABC tarybos sudėtis, prevencinis veiklos planas patvirtinti mokyklos vadovo įsakymu. Būtinai bendri pedagogų pasitarimai kaip reaguoti į patyčias.
- Mokyklos administracija - geranoriška, palaikanti.
- Į projektą įtraukta visa mokyklos bendruomenė.
- Seminarai administracijai, mokytojams, mokiniams, tėvams apie patyčias, jų žalą.
- Psichologo seminarai, konsultacijos.
- Kokybiškas mokyklos aplinkos tyrimas (atliekamas kas 2 metus).
- Parengtas ir pristatytas mokyklos bendruomenei prevencinis veiklos planas prieš patyčias.
- Prevencinis veiklos planas turi būti veikiantis, efektyvus, savalaikis.
- Projektas turi būti tęstinis.

Kontaktai

Nr	Vardas, Pavardė	Mokykla	E-mail	Telefonas
1.	Jūratė Arštikaitienė	Sintautų pagrindinė mokykla, Šakių raj.	vaikaisakiai@yahoo.com	8 67623728
2.	Dalia Šiaudvytienė	Martyno Jankaus pagrindinė mokykla, Šilutė	mjuzk@mjankus.silute.lm.lt mjmok@mjankus.silute.lm.lt	861269376
3.	Neringa Pajadienė	Obelių gimnazija, Rokiškio raj.	npajadiene@gmail.com	8 678 09742
4.	Genovaitė Pugžlienė	Juozo Tūbelio gimnazija, Rokiškis	pugzliene@gmail.com	8-610-44274
5.	Rasa Karžinauskienė	„Juventos“ progimnazija, Šiauliai	karzinauskiene@gmail.com	865651804
6.	Vaida Beinarienė	Naujamesčio vidurinė mokykla, Jurbarkas	222.vaida@gmail.com	861149474
7.	Saulena Lukšienė	Naujamesčio vidurinė mokykla, Jurbarkas	saulena.pl@gmail.com	8-656-99888 8-447-51090
8.	Laura Vitkūnaitė	Kavarsko vidurinė mokykla, Anykščiai	lauryciukas@gmail.com	867368721
9.	Agnė Eidintaitė	Zoknių pagrindinė mokykla, Šiauliai	agne.eidintaite@gmail.com	8 675 35528
10.	Dalia Kerienė	Šiaulių PRC Buitinių paslaugų skyrius	bimukas@gmail.com	868371194
11.	Ramutė Matijošaitienė	Veliuonos A. ir J. Juškų vidurinė mokykla, Jurbarkas	matijosaitiene.r@gmail.com	862018978
12.	Aldutė Biliūnienė	A. Vienuolio gimnazija, Anykščiai	aldute.b@gmail.com	861456550
13.	Laura Druteikaitė	S. Stanevičiaus vidurinė mokykla, Vilnius	druteikyte@gmail.com	867125050

Priedas Nr. 1

.....
(mokyklos pavadinimas)

PATYČIŲ PREVENCIJOS PLANAS

(planas turi būti peržiūrimas ir koreguojamas kiekvienais mokslo metais)

20... – 20... m. m.

VIZIJA (tai siekinys, kokia įsivaizduojama mokykla, kai ji bus saugi nuo patyčių. Vizija - tai iššūkis, kuris neturi būti įvykdytas artimiausioje ateityje)
Saugi mokykla - visi bendruomenės nariai jaučiasi saugūs, remiami, palaikomi, priklausantys bendruomenei.

MISIJA

Sukurti mokykloje kiekvienam vaikui saugias mokymosi sąlygas, atpažinti, pastebėti patyčias ir tinkamai į jas reaguoti.

FORMALŪS ASPEKTAI

Mokyklos direktoriaus atsakomybė – sprendžiant patyčių problemas, skatinti mokyklos bendruomenę imtis atsakingų veiksmų, įsakymu patvirtinti ABC komandos (Vaiko gerovės komisijos) sudėtį, patyčių prevencijos planą.

Pavyzdžiui: Mokyklos direktoriaus atsakomybė:

Direktorius užtikrina, kad mokyklos personalas yra susipažinęs su tuo, kaip reikia elgtis patyčių atveju.

Direktorius palaiko atsakingą pavaduotoją visuose bandymuose panaikinti patyčias mokykloje ir bet koks patyčių incidentas traktuojamas labai rimtai bei imamasi rimtų veiksmų.

Direktorius nuolat stebės šios procedūros vykdymą.

Jeigu tėvai yra nepatenkinti kaip buvo reaguota į patyčių incidentą, jie gali kreiptis į mokyklos direktorių, prašydami išnagrinėti atvejį.

Direktorius turi atsakyti per 10 dienų nuo tėvų užklauso.

Direktoriaus pavaduotojo atsakomybė:

Pavaduotojas atsakingas už šios strategijos įdiegimą mokykloje ir užtikrina, kad visa bendruomenė (mokytojai, darbuotojai, tėvai, moksleiviai) yra supažindinta su strategijos procedūromis, atpažįsta patyčias ir žino, kaip elgtis jų atveju.

Jis nuolat informuoja direktorių apie šios programos efektyvumą.

Sukuria mokykloje abipusės pagalbos ir skatinimo sistemą, tokiu būdu darydamas patyčias mažiau tikėtinas.

ABC komandos (Vaiko gerovės komisijos) atsakomybė – atlikti tyrimą patyčių mastui nustatyti, išanalizuoti patyčių paplitimo situaciją mokykloje, parengti veiksmų planą, organizuoti/ koordinuoti įvairias patyčių prevencijos veiklas, spręsti problemas, įvertinti grįžtamąjį ryšį ir rezultatus, teikti pasiūlymus, numatyti tolesnius veiksmus, konkrečiais atvejais sudaryti veiksmų planą problemai spręsti.

Mokytojų atsakomybė – pamatyti ir reaguoti į patyčias, informuoti apie patyčias klasės vadovą, per pamokas sukurti saugią aplinką kiekvienam moksleiviui.

Pavyzdžiui: Mokytojų ir nemokymo personalo atsakomybė:

Mokytojai ir visi mokyklos darbuotojai yra prieinami visiems tiems, kurie kenčia nuo patyčių. Prireikus kreipiasi į socialinės-psichologinės pagalbos komandą.

Mokytojai ir visi mokyklos darbuotojai į visus patyčių atvejus ir formas, įskaitant ir suaugusiųjų bendruomenės narių patyčias, reaguoja rimtai, sudarydami sąlygas visiems patyčių dalyviams kalbėtis ir spręsti problemą iš esmės.

Mokytojai ir visi mokyklos darbuotojai, sužinoję apie patyčias reaguoja nedelsdami. Jų veiksmai apima pokalbį, pagalbą nukentėjusiam ir patyčių organizatoriui bei visiems patyčių dalyviams.

Klasės vadovo atsakomybė – kurti psichologiškai saugų klasės mikroklimatą (vykdyti patyčių prevenciją), pamatyti ir reaguoti į patyčias, konkrečiais atvejais informuoti ABC komandą (Vaiko gerovės komisiją).

Tėvų atsakomybė – bendrauti ir bendradarbiauti su mokyklos bendruomene, dalyvauti vaiko mokyklos gyvenime, padėti spręsti vaikų problemas, teikti pasiūlymus dėl saugesnės aplinkos mokykloje kūrimo.

Pavyzdžiui: Tėvų atsakomybė:

Tėvai, kurie žino ar įtaria, kad vaikas patiria patyčias ar yra jų sukėlėjas, turi nedelsdami kreiptis į klasės auklėtoją.

Tėvai turi atvykti į mokyklą, kai yra kviečiami dėl iškilusio patyčių atvejo, atsakingai priimti specialistų rekomendacijas ir aktyviai bendradarbiauti.

Tėvai atsakingi už mokyklos patyčių prevencijos strategijos palaikymą ir aktyvų vaiko skatinimą būti pozityviu mokyklos bendruomenės nariu.

Moksleivių atsakomybė – dalyvauti saugios mokyklos kūrimo veikloje, mažinant patyčių apraiškas, sprendžiant konkrečius smurtinius incidentus.

Pavyzdžiui: Moksleivių atsakomybė:

Moksleiviai privalo pasakyti apie tai, kad iš jų tyčiojamasi arba apie žinomus patyčių atvejus bet kuriam mokyklos darbuotojui, kuriuo pasitiki. Jei patyčios tęsiasi, kreiptis pagalbos pakartotinai.

Vyresnieji moksleiviai prisiima ypatingą atsakomybę už patyčių prevencijos strategijos įdiegimą ir, bendradarbiaudami su mokyklos specialistais, talkina visiems mokyklos darbuotojams dirbant su jaunesniaisiais moksleiviais.

Kiekvienas moksleivis dalyvauja patyčių prevencijos strategijos įgyvendinime.

Matant patyčių situaciją, moksleivis turėtų ją įvardinti ir bandyti sustabdyti (nutraukti) neagresyviu būdu.

Situacijos analizė mokykloje

Sudarant patyčių prevencijos planą naujiems mokslo metams, pirmiausia yra apžvelgiami veiksmai, kurių buvo imtasi praėjusiais mokslo metais. Išanalizuojamos mokyklos stiprybės, silpnybės, grėsmės, galimybės (SSGG analizė, kuri yra pateikiama mokyklos veiklos programoje) ir numatoma strategija dėl informacijos apie patyčias surinkimo. Patyčių situacijai nustatyti galima naudoti įvairius metodus: anketavimo, stebėjimo, internetinę apklausą, vidaus audito duomenis, moksleivių, mokytojų, personalo, tėvų, ABC komandos narių interviu, patyčių atvejų ataskaitas ir kt. Svarbu atsižvelgti į apklausiamų moksleivių amžių ir informaciją, kurią norima surinkti.

Situacijos nustatymas apklausos ar kitokiu būdu suteikia faktus/duomenis, kurie leidžia numatyti saugios mokyklos kūrimo strategiją, formuoti mokyklos patyčių prevencijos, intervencijos, postvencijos politiką, kurti ABC komandos veiksmų planą.

ABC komanda (Vaiko gerovės komisija) sudaro veiksmų planą konkrečioms problemoms spręsti bei numato strategiją dėl informacijos pateikimo mokyklos bendruomenei, tėvams.

Plano kūrime dalyvauja moksleiviai. Per klasių valandėles (susirinkimus) moksleiviai iškelia problemas ir pateikia pasiūlymus, kokių veiksmų imtis, kad mokykloje būtų saugiau. Moksleivių pasiūlymus užsirašo klasių seniūnai.

Klasių seniūnai pasiūlymus apsvarsto Moksleivių seime (gali juos papildyti, patikslinti) ir perduoda Mokyklos tarybai.

Mokyklos taryba (moksleiviai, mokytojai, tėvai), apsvarsčiusi moksleivių pasiūlymus, juos papildo, patikslina, numato savo indėlių (funkcijas) ir perduoda ABC komandai (Vaiko gerovės komisijai).

Visuomeninės organizacijos „Gelbėkit vaikus“ vaikų grupė prieš smurtą („Jaunieji tarpininkai“, „Vyresnieji draugai“ – pavadinimas

nėra svarbu) apsvarsto praėjusių mokslo metų ir naujai iškilusias, su smurtu ir patyčiomis susijusias problemas, planuoja savo grupės veiklą, teikia pasiūlymus ABC komandai (Vaiko gerovės komisijai), prisiima atsakomybę už savo suplanuotus veiksmus.

ABC komandos (vaiko gerovės komisijos) veiksmų planas

PROBLEMA	ABC KOMANDOS (VGK) VEIKSMAI	ATSAKINGI ASMENYS IR PARTNERIAI	LAIKAS	ĮVERTINIMAS, REZULTATAS
Mokykloje nesaugiai jaučiasi 2% moksleivių, nelabai saugiai - 9% mokinių	Rekomenduoti klasių valandėles, skirtas 5-8 klasių mikroklimatui gerinti (parengti klasių valandėlių temas ir metodus)	Socialinis pedagogas, 5-8 klasių vadovai	Vieną kartą per mėnesį	Klasių vadovų apklausa žodžiu, moksleivių apklausa raštu. Klasių vadovai pasidalins patirtimi apie labiausiai pavykusias klasės valandėles, metodus. Kitais mokslo metais internetinės apklausos rodiklis apie moksleivių nesaugumą sumažės bent 1%.
	Individualiai padėti kiekvienam moksleiviui, patiriančiam socialinę atskirtį	Socialinis pedagogas, mokytojas, atsakingas už moksleivių tarpininkų, VO "Gelbėkit vaikus" narių veiklą	Visus mokslo metus (pokalbiai su moksleiviais, lapkričio, kovo mėn.)	Moksleivių tarpininkų refleksija, pokalbiai su soc. atskirtį patyrusiais moksleiviais. Daugiau nei pusė apklaustų moksleivių įvardins, kad turi arba jiems padėjo nauji draugai – moksleiviai tarpininkai.

PROBLEMA	ABC KOMANDOS (VGK) VEIKSMAI	ATSAKINGI ASMENYS IR PARTNERIAI	LAIKAS	ĮVERTINIMAS, REZULTATAS
Daugiausia patyčių vyksta mokyklos koridoriuose (46%)	Sudaryti pastovų budėjimo tvarkaraštį	Pagalbos vaikui skyriaus vedėjas	Kiekvieną pertrauką	Budinčių vadovų apklausa žodžiu. Budės visi mokytojai, budėjimas vyks pagal pastovų tvarkaraštį, 90% mokytojų nepamirš ir nevėluos budėti.
	Stebėti, kaip budintys mokytojai reaguoja į patyčias (ar laikosi m-klos reagavimo į patyčias taisyklių)	Moksleiviai tarpininkai, VO "Gelbėkit vaikus" nariai ir jų vadovas	Kartą per savaitę	Moksleivių tarpininkų, VO "Gelbėkit vaikus" narių refleksija. Moksleiviai užfiksuos tik keletą (3-5) atvejų, kai mokytojas nereagavo į patyčias.
	Užimti (žaisti, būti, bendrauti ar kitaip globoti) per pertraukas pradinėjų klasių moksleivius	Moksleiviai tarpininkai, VO "Gelbėkit vaikus" nariai ir jų vadovas	Kartą per savaitę	Pradinėjų klasių mokytojų ir moksleivių apklausa žodžiu. Daugiau nei pusė pradinėjų klasių mokytojų teigiamai vertins moksleivių tarpininkų veiklą, o pradinukai parašys padėkos laiškus ar nupieš piešinius daugiau nei pusei tarpininkų.
	Po I-ojo pusmečio suorganizuoti budinčių mokytojų diskusiją apie jų funkcijas, budėjimo problemas	Pagalbos skyriaus vedėjas, budintys mokytojai	Sausio mėn.	Diskusijos nutarimai, išvados, priimti sprendimai. Iškilęs keletas problemų, su kuriomis bus susidūrę mokytojai reaguodami į patyčias.

PROBLEMA	ABC KOMANDOS (VGK) VEIKSMAI	ATSAKINGI ASMENYS IR PARTNERIAI	LAIKAS	ĮVERTINIMAS, REZULTATAS
Nesaugus mokyklos kiemas (27% patyčių vyksta mokyklos kieme, pernai buvo 34%)	Organizuoti, kad moksleiviai - Jaunieji policijos rėmėjai - budėtų mokyklos kieme Atlikti keletą reidų aplink mokyklos teritoriją	Socialinis pedagogas, Jaunieji policijos rėmėjai, nepilnamečių reikalų specialistas	1-2 kartus per savaitę, atsižvelgiant į oro sąlygas	Internetinė apklausa. Rodiklis apie patyčias sumažės bent 5%.
Kartą per savaitę nuniokojami tualetai (sulaužoma įranga, prišuokšlinama, prilaistoma vandens, išstepamos sienos)	Organizuoti Jaunųjų policijos rėmėjų budėjimą prie tualetų ir tualetuose Budintiems prie tualetų mokytojams intensyviau stebėti moksleivius Budinčiai valytojai po skambučio patikrinti tualetus	Socialinis pedagogas, Jaunieji policijos rėmėjai, budintys mokytojai, valytojos	1-2 kartus per savaitę, budintys mokytojai – visada (po kiekvienos pertraukos)	Kiekvieną savaitę Jaunųjų policijos rėmėjų, budinčių mokytojų, valytojų apklausa žodžiu. Bus nustatyti moksleiviai, kurie laužo, šiuokšlina tualetus.
15% (98 moksleiviai) patyrė patyčias iš mokyklos darbuotojų (mokytojų ir kitų suaugusiųjų)	Konkrečiais atvejais atlikti smulkiają analizę ABC komandos (VGK) pasitarime	Pagalbos skyriaus vedėjas	Visus metus	Moksleivių ir jų tėvų pranešimai raštu. Apie konkrečius mokytojų patyčių atvejus bus informuojama mokyklos administracija, reikalui esant Vaiko teisių apsaugos skyrius.

PROBLEMA	ABC KOMANDOS (VGK) VEIKSMAI	ATSAKINGI ASMENYS IR PARTNERIAI	LAIKAS	ĮVERTINIMAS, REZULTATAS
	<p>Rūpintis mokytojų psichine emocine sveikata:</p> <p>E. Karmazos paskaita mokytojams „Mokytojo psichinė sveikata“</p> <p>Reguliarus priminimas mokytojams apie moksleivių patiriamas patyčias iš suaugusiųjų, raginimas ieškoti pagalbos, pranešimai per mokytojų susirinkimus</p>	Pagalbos skyriaus vedėjas, socialinis pedagogas	Visus metus	Mokytojų refleksija, išsakytas poreikis į poilsį, nusiskundimai, bendras suirzimas Mokytojai jausis saugiau, rūpinsis savo psichine sveikata, kreipsis pagalbos.
Tėvai nesikreipia pagalbos, kai vaikas patiria patyčias arba kai jų vaikas tyčiojasi iš kitų	<p>Šviesti tėvus patyčių prevencijos tema per susirinkimus (trumpi, iš anksto paruošti tekstai ar skaidrės) ir mokyklos internetinėje svetainėje, skatinti domėtis vaikų tarpusavio santykiais</p> <p>Reklamuoti internetinę svetainę www.auginkatsakin-gai.lt</p>	Socialinis pedagogas, VGK narys, atsakingas už stebėseną, tyrimus, klasių vadovai	Visus metus	5-8 klasių tėvų apklausa raštu, ką jie žino apie moksleivių tarpusavio santykius klasėse. Tėvai bus skatinami labiau domėtis vaikų tarpusavio santykiais. Sužinoję, kad vaikas patiria patyčias, pats tyčiojasi ar klasėje vyksta patyčios tarp kitų moksleivių, ateis pasitarti į mokyklą.

PROBLEMA	ABC KOMANDOS (VGK) VEIKSMAI	ATSAKINGI ASMENYS IR PARTNERIAI	LAIKAS	ĮVERTINIMAS, REZULTATAS
Kiekvienoje klasėje yra 2-3 nedrausmingi mokiniai, kurie nesilaiko moksleivių nuostatų ir žemina kitus mokinius, mokytojus, trukdo	Per klasių koncentrų susirinkimus akcentuoti pagrindinius moksleivių nuostatų pažeidimus, priminti, kodėl būtina laikytis taisyklių	Socialinis pedagogas	Mokslo metų ir II pusmečio pradžioje	Moksleivių refleksija apie problemas (metodas "Sprendimų medis"), klasių Drausmės sąsiuviniai Klasėse 98% moksleivių laikysis moksleivių nuostatų,
	Nuolat raginti visus mokytojus laikytis Reagavimo į netinkamą moksleivių elgesį taisyklių	Socialinis pedagogas, klasių vadovai	Reguliarūs el. laiškai klasių vadovams	Drausmės sąsiuvinuose tik vienas kitas įrašas, mokytojai žinos ir reaguos į moksleivių netinkamą elgesį pagal taisykles.
	Vykdyti prevencines programas "Antras žingsnis", "Paauglystės kryžkelės"	Pagalbos skyriaus vedėja, socialinis pedagogas, pradinių klasių mokytoja, atsakinga už programos "Antras žingsnis" vykdymą	Visus metus, mokytojų, dirbančių su programomis refleksija 2-3 kartus per metus	

Strategija dėl informacijos pateikimo mokyklos bendruomenei, tėvams

Mokytojams, klasių vadovams, techniniam personalui, valgyklos darbuotojams saugios mokyklos kūrimo strategiją, patyčių prevencijos planą pristato projekto ABC komandos (VGK) nariai:

- mokyklos administracija – mokytojams per mokytojų posėdį,
- socialinė pedagogė – klasių vadovams per susirinkimą,
- valgyklos vedėja – valgyklos darbuotojams,
- techninio personalo darbuotoja – valytojoms, budėtojams ir kt aplinkos skyriaus darbuotojams,
- klasių vadovai per tėvų susirinkimus informuoja 5 – 8 klasių moksleivių tėvus,
- socialinė pedagogė 5 – 8 klasių moksleivius supažindina per 5, 6, 7, 8 klasių moksleivių koncentrų susirinkimus,

- informacija skelbiama mokyklos internetinėje svetainėje.
- ABC komandos (VGK) nario pagalba klasės vadovui vykdant patyčių prevenciją
- Iš klasės vadovo sužinoti pagrindines klasės problemas (jas užsirašyti).
 - Išklausti, kaip problemas sprendė klasės vadovas (užsirašyti).
 - Pasidomėti, ką dar planuoja daryti klasės vadovas? Kaip dar būtų galima spręsti problemas? (siūlo klasės vadovas, užsirašyti viską).
 - Pasiūlyti savo pagalbą vykdant klasės vadovo sugalvotus sprendimus būdus (pvz.: klasės valandėlė patyčių prevencijos tema, pokalbiai su moksleiviais, metodų taikymas ir t.t.).
 - Paklausti, ar klasės vadovas norėtų, kad jūs pasiūlytumėte savo idėjas, problemų sprendimo rekomendacijas. Jei taip, susitarkite laiką, kada vėl susitikssite (svarbu geranoriškumas, pagarba; kava/arbata).
 - Apgalvokite išgirstas problemas, konsultuokitės su ABC komandos kolegomis (svarbu konfidencialumas).
 - Pateikite pasiūlymus klasės vadovui.
 - Aptarkite, kaip dažnai susitikssite su klasės vadovu.

VO „Gelbėkit vaikus“ vaikų grupės prieš smurtą („Vyresnio draugo“, „Jaunojo tarpininko“) pagalba vykdant patyčių prevenciją

- „Vyresniojo draugo“ pagalba pradinių klasių moksleiviams (VO „Gelbėkit vaikus“ narių prisistatymas, pokalbiai, žaidimai per pertraukas klasėje, mokyklos kieme);
- Tarpininko vaidmuo tarp 5-8 klasių moksleivių (reagavimas į patyčias mokyklos koridoriuose, valgykloje, kieme, pagalba sprendžiant konfliktus tarp moksleivių);
- Mokomojo DVD „Patyčios“ pristatymas, aptarimas (patyčių situacijos, psichologo rekomendacijos);
- Pagalba klasės vadovui – klasės valandėlės apie patyčias pravedimas pagal mokomąjį DVD „Patyčios“.

Populiariausi aktyvieji metodai, kuriant saugią mokyklą

- Žaidimas "Saugios mokyklos vizija". Tikslas – išsiaiškinti, kokia mokykla moksleiviams yra saugi ir paskatinti imtis veiksmų, kad būtų sukurta tokia mokykla.
- Žaidimas "Garo nuleidimas". Tikslas – nustatyti klasėje problemas, išsakyti jas garsiai.
- Žaidimas "Pasakykime vieni kitiems ką nors gero". Tikslas – gerinti klasės mikroklimatą, ugdyti moksleivių pasitikėjimą savimi.
- Žaidimas "Komplimentas". Tikslas – mokyti pasakyti kitam žmogui komplimentą.
- Žaidimas "Karšta kėdė". Tikslas – leisti moksleiviams sužinoti, kokius juos mato klasės draugai, pasiūlyti savo, kaip klasės vadovo, pagalbą.
- Sociometrinis tyrimas. Tikslas - išsiaiškinti moksleivių socialinius vaidmenis, pasiūlyti savo, kaip klasės vadovo, pagalbą.
- Patyčių atvejo aptarimas. Tikslas – paviešinti patyčias, jas nutraukti (sustabdyti), kiekvieną paskatinti prisiimti atsakomybę.
- Klasės taisyklių sukūrimas.
- Klasės aktyvo subūrimas, jų funkcijų aptarimas.

Veiksmai konkrečiu patyčių atveju

Strategijoje dėl konkrečios patyčių situacijos išaiškinimo turi atsispindėti veiksmai, kurie apimtų visus 3 lygmenis: *individualų lygį* (individuali parama ir pagalba vaikui), *grupės lygį* (darbas su klase/ grupe, kurioje iškyla patyčių problema) ir *organizacijos lygį* (mokyklos kasdieniniai reikalai, mokymai, tvarkaraščiai).

ABC komanda apie patyčių atvejus gali sužinoti įvairiais būdais (gali informuoti klasių vadovai, dalykų mokytojai, moksleiviai, tėvai, budintis personalas). Kiekvienu atveju ABC komanda privalo reaguoti ir nuspręsti, kokių veiksmų ims. Susirinkusi komanda aptaria tokius klausimus:

- Kas rinks informaciją?
- Kas kalbės su vaikais (nukentėjusiu ir skriaudėju), mokytojais?

- Kas ves dokumentaciją?
- Kas koordinuos veiksmus?
- Kas praneš abiejų vaikų (nukentėjusio ir skriaudėjo/jų) tėvams?
- Kas kalbės su klasės moksleiviais (nukentėjusio ir skriaudėjo)?
- Kas organizuos / dalyvaus klasės tėvų susirinkime?
- Ar reikės Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų (socialinio pedagogo, psichologo) pagalbos?
- Ar reikės nepilnamečių reikalų specialisto pagalbos?
- Kiek laiko reikės atlikti numatytiems veiksams?
- Kada vyks kitas ABC komandos pasitarimas?

Dažniausiai mokyklose taikomas toks konkrečių patyčių atvejų sprendimo modelis:

- Pastebėję patyčias, ar gavę informaciją apie šį reiškinį mokyklos darbuotojai nedelsdami sustabdo patyčias.
- Apie incidentą mokyklos darbuotojai ar mokytojai informuoja klasės auklėtojus.
- Jei patyčių atvejai kartojasi, auklėtojas raštu informuoja mokyklos socialinį pedagogą.
- Mokyklos darbuotojai ar mokytojai apie patyčias gali raštu informuoti ir socialinį pedagogą fiksuodami atvejus mokytojų kambaryje esančiame registracijos žurnale.
- Mokyklos darbuotojai ar mokytojai apie patyčias gali raštu informuoti socialinį pedagogą fiksuodami atvejus mokytojų kambaryje esančiame registracijos žurnale.
- Socialinis pedagogas surenka informaciją apie patyčių situaciją (dažnumą, vietą, patyčių dalyvius ir kt.). Turi būti atliekama nuolatinė patyčių atvejų stebėsena, renkami duomenys, kurie turi būti sisteminami ir saugomi moksleivio asmens byloje, kol jis lanko mokyklą tam, kad kartojantis patyčioms būtų žinoma kada, kokios prevencinės priemonės ir metodai buvo sėkmingai / nesėkmingai taikomi.
- Socialinis pedagogas, psichologas ar klasės auklėtojas suteikia pagalbą patyčias patyrusiam asmeniui.
- Socialinis pedagogas apklausia visus incidento dalyvius.
- Vaiko gerovės komisijos pirmininkas (ABC komandos narys)

informuoja nukentėjusio vaiko ir skriaudėjo tėvus, kviečia tėvus pokalbiui.

- Psichologas, socialinis pedagogas ar kitas pagalbos vaikui specialistas, aptaria galimus sprendimus ir teikia pasiūlymus visiems patyčių dalyviams, individualiai dirba su nukentėjusiu ir su skriaudėju. Kuriamas individualus pozityvaus elgesio formavimo planas bei informuojama, kad dalyviai gali rašyti raštus, jei yra nepatenkinti problemos išsprendimu.
- Klasės vadovas, konsultuojamas ABC nario (psichologo ar kito pagalbos vaikui specialisto), dirba su likusia klasės dalimi (stebėtojais, pritariančiais ir nepritariančiais moksleiviais).
- Tėvų švietimo konsultantas (ABC komandos narys) teikia metodinę pagalbą nuskriausto moksleivio ir skriaudėjo tėvams, dirba su kitais klasės moksleivių tėvais.
- ABC komandos narys apie patyčių atveją informuoja mokytojus, reikalui esant, valgyklos ir kitus darbuotojus, reguliariai bendradarbiauja su mokytojais, personalo darbuotojais ir renka informaciją, ar/kaip keičiasi situacija.
- Po 2 - 4 savaičių ABC komanda (VGK) susirenka aptarti, kas/ kaip padaryta.
- Jei visos aukščiau išvardintos priemonės nesustabdo patyčių, socialinis pedagogas raštu informuoja direktorės pavaduotoją. Pavaduotoja šaukia bendrą posėdį, kuriame dalyvauja mokyklos administracijos atstovas, socialinis pedagogas, psichologas, klasių auklėtojai, patyčių dalyviai ir jų tėvai.

Jeigu specialistai rekomenduoja, patyčių dalyviai privalo lankyti individualius ar grupinius užsiėmimus pas mokyklos ar kitų pagalbą teikiančių įstaigų specialistus.

Patyčių prevencijos plano veiksmai pagal situacijas gali būti koreguojami, nuolat peržiūrimi.

Preveninio plano projektą parengė Šiaulių „Juventos“ progimnazijos socialinė pedagogė Rasa Karžinauskienė (naudota 12-os pilotinių Lietuvos mokyklų patirtis).

Gelbėkit vaikus

Save the Children Lithuania

Kontaktai:

VO „Gelbėkit vaikus“

Tel.: 8 5 2610815, 8 5 2685143, 8 5 2685142

Fax. 8 5 2610837

El. paštas: info@gelbvaik.lt

www.gelbektivaikus.lt